

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ
ХУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.27.06.2017.Yu22.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

КАРИМОВ ХУРШИД АКРАМОВИЧ

ҚИЙНОҚҚА СОЛИШНИНГ ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ
ВА КРИМИНОЛОГИК ЖИҲАТЛАРИ

12.00.08 – Жиноят ҳуқуқи. Ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш. Криминология.
Жиноят-ижроия ҳуқуқи ихтисослиги.

Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ

Тошкент – 2019

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси автореферати мундарижаси

Оглавление автореферата диссертации доктора философии (PhD)

Content of the abstract of the dissertation of the Doctor of Philosophy (PhD)

Каримов Хуршид Акрамович

Қийноққа солишнинг жиноят-хуқуқий ва криминологик жиҳатлари.....3

Karimov Khurshid Akramovich

Criminal-legal and criminological aspects of torture.....21

Каримов Хуршид Акрамович

Уголовно-правовые и криминологические аспекты пыток.....35

Эълон қилинган ишлар рўйхати

Список опубликованных работ

List of published works.....39

**ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ
ХУЗУРИДАГИ ИЛМИЙ ДАРАЖАЛАР БЕРУВЧИ
DSc.27.06.2017.Yu22.01 РАҚАМЛИ ИЛМИЙ КЕНГАШ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК УНИВЕРСИТЕТИ

КАРИМОВ ХУРШИД АКРАМОВИЧ

**ҚИЙНОҚҚА СОЛИШНИНГ ЖИНОЯТ-ҲУҚУҚИЙ
ВА КРИМИНОЛОГИК ЖИҲАТЛАРИ**

**12.00.08 – Жиноят ҳуқуқи. Ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш. Криминология.
Жиноят-ижроия ҳуқуқи ихтисослиги.**

**Юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD) диссертацияси
АВТОРЕФЕРАТИ**

Тошкент – 2019

Фалсафа доктори (PhD) диссертацияси мавзуси Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссиясида В2017.1 PhD/Үу16 рақам билан рўйхатга олинган.

Диссертация иши Тошкент давлат юридик университетида бажарилган.

Диссертация автореферати уч тилда (ўзбек, инглиз, рус (резюме) Илмий кенгашнинг веб-саҳифасида (www.tsul.uz/uz-ilmiy-kengash) ва «ZiyoNET» Ахборот-таълим тармоғи порталида (www.ziyounet.uz) жойлаштирилган.

Илмий раҳбар:

Пулатов Бахтиёр Халилович
юридик фанлар доктори, профессор

Расмий оппонентлар:

Мирзаев Азиз Алишерович
юридик фанлар доктори, доцент

Мухторов Нодиржон Илхомжонович
юридик фанлар номзоди

Етакчи ташкилот:

Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Академияси

Диссертация ҳимояси Тошкент давлат юридик университети ҳузуридаги DSc.27.06.2017.Үу22.01 рақамли Илмий кенгашнинг 2019 йил 14 июнь куни соат 14:00 даги мажлисида бўлиб ўтади (Манзил: 100047, Тошкент ш. Сайилгоҳ кўчаси, 35. Тел.: (99871) 233-66-36; факс: (99871) 233-37-48; e-mail:info@tsul.uz).

Диссертация билан Тошкент давлат юридик университетининг Ахборот-ресурс марказида танишиш мумкин (877 рақами билан рўйхатга олинган). (Манзил: 100047, Тошкент ш. А.Темур кўчаси, 13. Тел.: (99871) 233-66-36).

Диссертация автореферати 2019 йил 30 майда тарқатилди.

(2019 йил «30» майдаги 1-рақамли реестр баённомаси).

Н.С.Салаев

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш раиси, юридик фанлар доктори, доцент

Б.Т.Мусаев

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш котиби, юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD)

Г.З. Тўлаганова

Илмий даражалар берувчи илмий кенгаш қошидаги Илмий семинар раиси, юридик фанлар доктори, профессор

Кириш (Докторлик диссертацияси аннотацияси)

Диссертация мавзусининг долзарблиги ва зарурати. Дунёда халқаро ҳамжамият, жумладан, Бирлашган Миллатлар Ташкилоти томонидан давлатларнинг қийноқнинг олдини олиш борасидаги мажбуриятларини бажариши, шахсни таҳқирловчи ва инсоний кадр-қимматни камситувчи муомаладан ҳимоя қилишни самарали ташкил этиши зарурлиги мунтазам муҳокама қилинади. 1984 йил 10 декабрда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Қийноқларга солишга ва муомалада бўлиш ва жазолашнинг бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни таҳқирловчи турларига қарши конвенцияси қабул қилинганлиги, бугунги кунда ушбу конвенцияга 166 давлатнинг¹ қўшилганлиги, уларнинг ҳар тўрт йилда Бирлашган Миллатлар Ташкилотининг Қийноқларга қарши қўмитасига ҳисобот бериши қийноққа қарши курашишнинг нафақат халқаро ҳамжамият, балки алоҳида давлат учун ҳам нақадар долзарб эканлигини кўрсатади.

Жаҳонда қийноққа солганлик учун жиноий жавобгарлик белгилаш, қийноқнинг сабабларини ва унга имкон берган шароитларни бартараф этиш, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва бошқа давлат органлари ходимлари томонидан шахснинг жисмоний ва руҳий дахлсизлигини ҳимоя қилишга оид ҳуқуқларини таъминлаш, қийноққа солиш жиноятларини тўғри квалификация қилиш ва унинг учун жавобгарликни такомиллаштириш, қийноққа солишни тақиқлашга оид халқаро стандартларнинг миллий қонунчиликка имплементациясини кучайтириш бўйича тадқиқотлар ўтказишга алоҳида аҳамият берилмоқда.

Республикамизда шахс дахлсизлигини ҳимоя қилишнинг конституциявий ҳуқуқий асослари яратилган бўлиб, инсоннинг энг муҳим шахсий ҳуқуқларидан бўлган руҳий ва жисмоний дахлсизлигига оид конституциявий нормалар ижросини таъминлаш, қийноққа солганлик учун жавобгарликни кучайтириш бўйича чара-тадбирлар амалга оширилмоқда. Шу нуқтаи назаридан, «суд, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва назорат идоралари фаолиятида фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини таъминлаш, жиноят ва жиноят-процессуал қонунчилигини такомиллаштириш ва либераллаштириш, алоҳида жиноий қилмишларни декриминаллаштириш, жиноий жазолар ва уларни ижро этиш тартибини инсонпарварлаштириш, жиноятчиликка қарши курашиш ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олиш борасидаги фаолиятни мувофиқлаштиришнинг самарадорлигини ошириш»² суд-ҳуқуқ соҳасини ривожлантиришнинг устувор йўналиши сифатида белгиланиб, бу соҳани тадқиқ этиш муҳим аҳамият касб этмоқда.

Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодекси (1994), «Ҳуқуқбузарликлар профилактикаси тўғрисида»ги қонуни (2014), Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги (2017), «Суд-

¹ <https://treaties.un.org>

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги «Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида»ги ПФ-4947-сон Фармони // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами, 2017 й., 6-сон, 70-модда.

тергов фаолиятида фукарларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари кафолатларини кучайтириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида»ги (2017), «2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини «Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш йили»да амалга оширишга оид давлат дастури тўғрисида»ги (2019) Фармонлари, «Жиноят ва жиноят-процессуал қонунчилиги тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги Қарори (2018) ва мавзуга оид бошқа қонун ҳужжатларида белгиланган вазифаларни амалга оширишга ушбу диссертация тадқиқоти муайян даражада хизмат қилади.

Тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг устувор йўналишларига мослиги. Мазкур тадқиқот иши республика фан ва технологиялар ривожланишининг I. Демократик ва ҳуқуқий жамиятни маънавий-ахлоқий ва маданий ривожлантириш, инновацион иқтисодиётни шакллантиришнинг устувор йўналишига мувофиқ бажарилган.

Муаммонинг ўрганилганлик даражаси. Мамлакатимизда қийноққа солиш ва унинг олдини олиш масалалари мустақил тадқиқот объекти сифатида ўрганилмаган. Унинг айрим жиҳатлари мамлакатимиз олимларидан Ғ.А.Абдумажидов, М.Х.Рустамбоев, Б.Х.Пўлатов, Қ.Р.Абдурасулова, Б.Ж.Ахраров, З.Х.Гулямов, З.Ф.Иноғомжонова, Р.Кабулов, Ш.Бердиев, Н.Салаев, А.Отажонов, Ф.Тохиров, С.Ниёзова, Ж.И.Сафаров ва бошқаларнинг илмий ишларида муайян даражада кўриб чиқилган.

Хорижий мамлакатларда М.Дженис, Р.Кэй, Э.Брэдди, Д.Скотт (Англия), С.Риза (АҚШ) К.Жиффар (Буюк Британия), П.Тепиналар (Буюк Британия) томонидан ўрганилган.

МДҲга аъзо мамлакатларда Ю.М.Антонян, Р.А.Базаров, В.Г.Бужор, Л.Д.Гаухман, И.В.Дворянсков, Т.Кадышева, П.Кривошеин, В.Н.Кудрявцев, О.Ю.Михайлова, А.В.Наумов, Л.В.Сердюк, Ю.И.Стецовский, А.А.Тер-Акопов, С.Ширинский, Н.В.Борисенкова, Г.Ю.Гладких, Л.К.Лосицкая, Р.С.Чабанян, В.Д.Гончаренколар илмий ишларида қийноққа солишнинг айрим жиҳатларини ³ тадқиқ этган.

Бироқ юқорида номлари келтирилган олимларнинг илмий ишлари масаланинг умумий жиҳатларига бағишланган бўлиб, қийноққа солишнинг жиноят-ҳуқуқий ва криминологик жиҳатларига оид қонун нормалари самарадорлигини оширишга комплекс ёндашилмаган. Шу сабабли мазкур масалани комплекс тадқиқ этиш долзарб аҳамиятга эга.

Диссертация мавзусининг диссертация бажарилган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари билан боғлиқлиги. Диссертация мавзуси Тошкент давлат юридик университетининг илмий тадқиқотлар режасига киритилган ҳамда «Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодекси ва уни қўллаш амалиётини такомиллаштириш муаммолари», «Глобаллашув шароитида жиноятчиликка қарши курашни такомиллаштириш муаммолари», «Суд-ҳуқуқ соҳасини ислоҳ қилиш ва жиноят қонунини либераллаштириш

³ Ушбу олимлар асарлари фойдаланилган адабиётлар рўйхатида келтирилган.

шароитида жазо тизимини ислоҳ қилиш муаммолари» мавзусидаги илмий тадқиқотларнинг устувор йўналишлари доирасида амалга оширилган.

Тадқиқотнинг мақсади қийноққа солишнинг жиноят-ҳуқуқий ва криминологик жиҳатларини ўрганиш, қийноққа солганлик учун жавобгарликни кучайтириш, мазкур жиноятнинг олдини олишни такомиллаштиришга оид таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқишдан иборат.

Тадқиқотнинг вазифалари:

қийноққа солиш тушунчаси ҳамда унинг ижтимоий хавфли қилмиш сифатида тақиқланишининг назарий-ҳуқуқий асосларини таҳлил қилиш асосида қийноққа солишнинг моҳиятини очиқ берувчи таърифни ишлаб чиқиш;

қийноққа солишнинг бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ва жазо турларидан ҳамда зўрлик ишлатишдан фарқли жиҳатларини аниқлаш, уларга тавсиф бериш;

айрим хорижий мамлакатлар қонунларидаги қийноққа солганлик учун жавобгарликнинг қиёсий-ҳуқуқий таҳлили асосида қийноққа солганлик учун жавобгарликни такомиллаштириш бўйича тавсиялар ишлаб чиқиш;

қийноққа солишнинг объектив ва субъектив белгиларини аниқлаш, уларга тавсиф бериш;

қийноққа солишнинг сабаблари ва унга имкон берган шарт-шароитларни аниқлаш, унинг олдини олиш бўйича таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқиш.

Тадқиқотнинг объекти қийноққа солиш билан боғлиқ жиноят-ҳуқуқий ва криминологик муносабатлар тизими ҳисобланади.

Тадқиқот предмети қийноққа солиш учун жавобгарлик белгиланган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар, қонунни қўллаш амалиёти, айрим хорижий мамлакатлар қонунчилиги ва амалиёти ҳамда юридик фанда мавжуд бўлган концептуал ёндашувлар, илмий-назарий қарашлар ва ҳуқуқий категориялардан иборатдир.

Тадқиқотнинг усуллари. Тадқиқот олиб боришда тарихий, тизимли-тузилмавий, қиёсий-ҳуқуқий, мантиқий, аниқ социологик, илмий манбаларни комплекс тадқиқ этиш, индукция ва дедукция, статистик маълумотлар таҳлили каби усуллар қўлланилган.

Тадқиқотнинг илмий янгилиги қуйидагилардан иборат:

Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига қийноққа солганлик учун асосий жазо билан бирга, қўшимча жазо сифатида муайян ҳуқуқдан маҳрум қилишни киритиш зарурлиги асослаб берилган;

маъмурий қамоққа олинган шахс ҳам қийноқ жабрланувчиси бўлиши мумкинлиги исботланган;

Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексига қийноққа солганлик учун ахлоқ тузатиш ишлари жазосининг белгиланганлиги мақсадга мувофиқ эмаслиги асослаб берилган;

қийноққа солиш ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган ходими ёки бошқа давлат органи ходимининг далолатчилигида ёки хабардорлигида ёхуд индамай берган розилиги билан бошқа шахслар томонидан содир этилиши асосланган.

Тадқиқотнинг амалий натижаси қуйидагилардан иборат:

қийноққа солишнинг бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни

камситувчи муомала ҳамда жазо турларидан фарқ қилиши асослаб берилган;

Жиноят кодексига бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллаш учун жавобгарликни назарда тутувчи алоҳида жиноят таркибини киритиш таклифи асосланган;

шахснинг қийноққа солиш билан боғлиқ жинояти мансабдорлик жиноятлари билан қўшимча квалификация қилишни талаб этмаслиги асосланган;

қийноққа солиш руҳий азоблаш йўли билан ҳам содир этилиши мумкинлигидан келиб чиқиб, қийноқдан жабрланганларни аниқлашда нафақат суд тиббий, балки суд-психиатрик ва суд-психологик экспертизаларини ўтказиш зарурлиги асосланган;

қийноққа солишнинг олдини олишда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган ходимларининг малакасини ошириш дастурларига қийноққа солганлик учун жавобгарликка оид ўқув машғулотлари киритиш зарурлиги асосланган.

Тадқиқот натижаларининг ишончлилиги. Тадқиқот натижалари халқаро ҳуқуқ ва миллий қонунчилик нормалари, ривожланган давлатлар тажрибаси, қонунни қўллаш амалиёти, социологик тадқиқотларнинг анкета, интервью ва эксперт баҳолаш шаклларига асосланган, статистик маълумотларни таҳлил қилиш натижалари умумлаштирилиб, тегишли ҳужжатлар билан расмийлаштирилган. Хулоса, таклиф ва тавсиялар апробациядан ўтказилиб, уларнинг натижалари етакчи миллий ва хорижий нашрларда эълон қилинган. Олинган натижалар ваколатли тузилмалар томонидан тасдиқланган ва амалиётга жорий қилинган.

Тадқиқот натижаларининг илмий ва амалий аҳамияти. Тадқиқот натижасида ишлаб чиқилган таклифлар тергов ва суд амалиётида ушбу жиноятларни тўғри квалификация қилишга хизмат қилади. Тадқиқот натижасидаги олинган амалий хулосалар, жиноят қонунини такомиллаштириш бўйича таклифлардан қонун ижодкорлиги жараёнида, Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленуми қарорига ўзгартириш ва қўшимчалар киритишда, суд ва ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари ходимларининг қонунни қўллаш амалиётида, юридик олий таълим ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ходимларининг малакасини ошириш муассасаларининг ўқув жараёнида, жиноят ҳуқуқи, криминология, инсон ҳуқуқлари модулларини ва ўрганилган муаммога оид бошқа ўқув адабиётларини тайёрлашда фойдаланилиши мумкин.

Тадқиқот натижасида ишлаб чиқилган амалий таклиф ва тавсияларнинг аҳамияти қонун ижодкорлиги, ҳуқуқбузарликлар профилактикаси субъектларининг фаолиятини яхшилашда, юридик таълим муассасаларининг ўқув жараёнида қўлланилишида намоён бўлади.

Тадқиқот натижаларининг жорий қилиниши. Қийноққа солишнинг жиноят-ҳуқуқий ва криминологик жиҳатлари мавзусидаги тадқиқот иши бўйича олинган илмий натижалар асосида:

Жиноят кодексидаги қийноққа солганлик учун асосий жазо билан бирга қўшимча жазо сифатида муайян ҳуқуқдан маҳрум қилишнинг киритилиши ҳақидаги таклиф Жиноят кодексининг 235-моддасининг биринчи ва иккинчи

қисмлари санкциясига муайян ҳуқуқдан маҳрум қилиш тарзидаги қўшимча жазо киритилишида инобатга олинган. (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2018 йил 18 июлдаги 557-сонли маълумотномаси). Ушбу таклифларнинг қабул қилиниши қийноққа солганлик учун жавобгарликка тортилган шахсларни қайта шундай жиноят содир этишларининг олдини олишга хизмат қилади;

қийноқдан нафақат жиноят процесси иштирокчилари, балки маъмурий камоққа олинган шахс ҳам жабрланувчи бўлиши мумкинлиги ҳақидаги таклиф Жиноят кодексининг 235-моддасининг диспозициясига маъмурий камоққа олинган шахснинг киритилишида инобатга олинган. (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2018 йил 18 июлдаги 557-сонли маълумотномаси). Ушбу таклифларнинг қабул қилиниши қийноқдан жабр кўриши мумкин бўлган шахсларнинг ҳуқуқларини самарали ҳимоя қилишга хизмат қилади;

қийноққа солиш ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган ходими ёки бошқа давлат органи ходимининг далолатчилигида ёки хабардорлигида ёхуд индамай берган розилиги билан бошқа шахслар томонидан содир этилиши мумкинлиги ҳақидаги таклиф ЖКнинг 235-моддаси биринчи қисми диспозициясига киритилишида инобатга олинган. (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2018 йил 18 июлдаги 557-сонли маълумотномаси). Ушбу таклифларнинг қабул қилинганлиги қийноққа солганлик учун айбдор шахсларнинг қилмишини тўғри квалификация қилинишига хизмат қилади;

Жиноят кодексига қийноққа солганлик учун ахлоқ тузатиш ишлари жазоси белгиланиши мақсадга номувофиқлиги ва бу жазонинг мазкур жиноят учун жавобгарлик белгиланган 235-модда биринчи қисми санкциясидаги ахлоқ тузатиш ишлари жазосини бекор қилинишида инобатга олинган. (Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Қонунчилик палатаси Қонунчилик ва суд-ҳуқуқ масалалари қўмитасининг 2018 йил 18 июлдаги 557-сонли маълумотномаси). Ушбу таклифларнинг қабул қилиниши қийноққа солганлиги учун жавобгарликка тортилган шахсларга одилона жазо тайинланишига хизмат қилади.

Тадқиқот натижаларининг апробацияси. Мазкур тадқиқот натижалари 10 та илмий анжуманда, жумладан, 3 та халқаро, 7 та Республика илмий-амалий анжуманларида муҳокамадан ўтказилган.

Тадқиқот натижаларининг эълон қилиниши. Диссертация мавзуси бўйича 26 та илмий иш, жумладан, 1 та монография, 15 та илмий мақола (2 таси хорижий журналларда) чоп этилган.

Диссертациянинг тузилиши ва ҳажми. Диссертация кириш, учта боб, хулоса, фойдаланилган адабиётлар рўйхати ҳамда иловадан иборат. Диссертациянинг ҳажми 156 бетни ташкил этади.

ДИССЕРТАЦИЯНИНГ АСОСИЙ МАЗМУНИ

Диссертациянинг **кириши** (докторлик диссертацияси аннотацияси)да тадқиқот мавзусининг долзарблиги ва зарурати, тадқиқотнинг республика фан ва технологиялари ривожланишининг асосий устувор йўналишларига боғлиқлиги, тадқиқ этилаётган муаммонинг ўрганилганлик даражаси, диссертация мавзусининг диссертация бажарилаётган олий таълим муассасасининг илмий-тадқиқот ишлари билан боғлиқлиги, тадқиқотнинг мақсад ва вазифалари, объекти ва предмети, усуллари, тадқиқотнинг илмий янгилиги ва амалий натижаси, тадқиқот натижаларининг ишончлилиги, илмий ва амалий аҳамияти, уларнинг жорий қилиниши, тадқиқот натижаларининг апробацияси, натижаларнинг эълон қилинганлиги ва диссертациянинг ҳажми ва тузилиши ёритиб берилган.

Диссертациянинг **«Қийноққа солиш учун жавобгарликнинг умумий тавсифи»** деб номланган биринчи бобда қийноққа солиш тушунчаси таҳлил қилинган, унинг ижтимоий хавfli қилмиш сифатида тақиқланишига доир назарий-ҳуқуқий қарашлар ўрганилган.

Ишда қийноққа солишнинг юзага келиши ва уни тақиқлашнинг тарихий босқичлари ёритилган. Жумладан, қадимда қийноққа солишнинг қатор давлатлар қонунларида мустаҳкамланганлиги қайд этилиб, қуйидаги хулосага келинган:

биринчидан, далил тўплаш инсоннинг руҳий ва жисмоний дахлсизлиги, унинг кадр-қимматидан устун қўйилган;

иккинчидан, жиноят процессида далил тўплашнинг самарали усуллари ўйлаб топилмаган;

учинчидан, инсон ҳуқуқлари ҳақидаги ғоялар қонунда мустаҳкамланмаган,

тўртинчидан, инсонга қийноқ қўлланилиши натижасида иқрорлик кўрсатуви олинганлиги натижасида жиноят фош этилган ёки айбсиз шахс жавобгарликка тортилган.

Ушбу бобда қийноққа солишга доир халқаро ҳужжатларда белгиланган қийноққа солишга оид талаблар таҳлил қилинган.

Шунингдек, диссертацияда қийноқнинг қуйидаги белгилари ажратилган:

1) кўрқитиш, уриш, дўппослаш, азоб бериш йўли билан ёки қонунга хилоф бошқа ҳаракатлар воситасида шахсга жисмоний, руҳий ёки психологик зўрлик ишлатиш орқали амалга оширилиши;

2) шахсни бирор-бир ҳаракатни содир этишга мажбурлаш мақсадида қасдан содир этилиши (жумладан, бирор-бир ахборот олиш, жиноят содир этганлигига иқрорлик кўрсатуви олиш);

3) Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ёки бошқа давлат органининг ходими томонидан (махсус субъект) ёхуд унинг далолатчилигида ёки хабардорлигида ёхуд индамай берган розилиги билан бошқа шахслар

томонидан (умумий субъект) ҳам содир этилиши мумкин.

Қилинган таҳлиллар асосида қийноққа солиш тушунчасига қуйидагича таъриф ишлаб чиқилган: «Қийноққа солиш – ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ёки бошқа давлат органи ходими томонидан ёхуд уларнинг индамай берган розилиги билан, хабардорлигида ёхуд далолатчилигида бошқа шахс томонидан ҳар қандай шахсдан ҳуқуқбузарлик содир этганлиги ёхуд бошқа шахс томонидан содир этилган ҳуқуқбузарлик учун иқрорлик кўрсатувини олиш, бирор-бир ахборот олиш, бирор-бир хатти-ҳаракатни содир этиш ёки содир этишдан ўзини тийиш мақсади билан кўрқитиш, камситиш, шунингдек психологик, жисмоний ёхуд руҳий босим кўрсатиши натижасида **шахсга** кучли руҳий азоб ёки жисмоний оғриқ етказиш».

Ишда қийноққа солишни бекор қилиш ва уни криминализация қилишнинг ижтимоий зарурати қуйидагиларда акс этган:

биринчидан, қийноқ натижасида шахс табиий ҳуқуқлари, яъни руҳий ва жисмоний дахлсизлик ҳуқуқи бузилган, инсон ҳуқуқлари ҳақидаги ғоялар кенг ривожланиши натижасида давлатлар қийноқни босқичма-босқич бекор қилишган.

иккинчидан, қийноқ натижасида жиноят очилган ёки айбсиз киши жавобгарликка тортилган. Бу эса адолатсизликка олиб келган. Натижада кейинчалик, тергов ва судда жисмоний ёки руҳий азоб бериш орқали далил тўплаш ғайриқонуний деб топилишига оид нормалар яратилганлиги билан асосланган.

Бундан ташқари, мазкур бобда қийноққа солишнинг шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларидан фарқли жиҳатлари, жиноят қонунчилигидаги ва жиноятчиликка қарши курашишда кўп қўлланиладиган зўрлик ишлатиш тушунчасига аниқлик киритилган.

Тадқиқотчининг хулосасига кўра, қийноққа солишда жабрланувчига қийноқ қўлланилган вақтдан бошлаб кучли азоб ёки оғриқ етказилади. Аммо «бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турлари» қўлланилган вақтда дарҳол кучли оғриқ ёки азоб етказмайди. Лекин бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларининг узлуксиз давом этиши қийноқ сифатида баҳоланиши мумкин.

Узоқ муддат овқат бермаслик, узоқ муддат уйқудан маҳрум этиш, узоқ муддат баланд овозда мусиқа қўйиш гарчи дастлабки вақтда ғайриинсоний шафқатсиз муомала сифатида баҳолансада, аммо мазкур қилмишнинг тўхтовсиз давом этиши қийноқ сифатида баҳоланиши мумкин.

Ғайриинсоний муомала ва жазолашнинг барча турлари жабрланувчига оғриқ ва азоб-уқубатлар етказилади. Улар жисмоний оғриқ етказиш билан бир қаторда организмнинг нормал фаолиятини издан чиқариши, маънавий азоб-уқубатларга гирифтор этиши оқибатида жабрланувчини муайян сезгилардан маҳрум қилиши ёки унинг табиий хатти-ҳаракатларини чеклаши ҳам,

етказилган оғриқ ёки азоб-уқубатлар натижасида унинг руҳиятига салбий таъсир кўрсатиши мумкин. Бироқ фақат қийноққа солиш мазкур оқибатларнинг жабрланувчи учун ўта хавфлилиги билан ажралиб туради. Яъни қийноқ шафқатсиз, инсонийликка зид ва кадр-қимматни камситувчи муомала ёки жазолашнинг оғир шакли сифатида эътироф этилган. Зўрлик ишлатишни эса, қийноқни амалга ошириш шакли сифатида тушуниш мумкин.

Тадқиқотчи мазкур бобда халқаро ҳуқуқ нормалари, МДХга аъзо давлатлар ва ривожланган бошқа хорижий давлатларнинг қонун ҳужжатларида қийноққа солганлик учун белгиланган жиноий жавобгарлик масаласини қиёсий-ҳуқуқий таҳлил қилиб, Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексига асосан жабрланувчилар доираси чегараланган деган хулосага келган. Яъни Жиноят кодексининг 235-моддасида белгиланган жиноят жабрланувчилари сифатида фақат маъмурий қамоққа олинган шахс, гумон қилинувчи, айбланувчи, судланувчи, гувоҳ, жабрланувчи, жиноят процессининг бошқа иштирокчиси, жазони ўтаётган маҳкум, уларнинг яқин қариндошларидан ташқари, ушбу жиноят жабрланувчилари сифатида яқин қариндош бўлмаган шахслар, маъмурий ҳуқуқбузарлик содир этган шахслар, терговга қадар текширувда иштирок этаётган шахслар ҳам бўлиши мумкинлиги асосланган ва ЖКнинг 235-моддаси биринчи қисмига «маъмурий қамоққа олинган шахс, гумон қилинувчи, айбланувчи, судланувчи, гувоҳ, жабрланувчи, жиноят процессининг бошқа иштирокчиси, жазони ўтаётган маҳкум, уларнинг яқин қариндошлари» сўзлари ўрнига «ҳар қандай шахсдан» жумласи киритилиши мақсадга мувофиқлиги исботланган.

БМТ томонидан қабул қилинган Қийноқларга солишга ва муомалада бўлиш ва жазолашнинг бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни таҳқирловчи турларига қарши конвенцияси ва хорижий мамлакатлар қонунчилиги таҳлилидан келиб чиқиб, Жиноят кодексининг 235-моддаси номланишини «Қийноққа солиш» деб номлаш ҳамда ЖКнинг 235-моддаси 1-қисми диспозициясидаги «қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллаш» жумласини «қийноққа солиш» деб ўзгартириш ҳамда ЖКни «Шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллаш» деб номланган янги 235¹-модда билан тўлдириш таклиф этилган.

Диссертациянинг «**Қийноққа солишнинг юридик таҳлили**» деб номланган иккинчи бобида қийноққа солишнинг объекти, объектив томони, субъекти, субъектив томони, жазони оғирлаштирувчи ҳолатлар, квалификация қилиш масалалари атрофлича таҳлил қилинган. Жумладан, унда қийноққа солишнинг объекти бўйича қуйидаги хулосалар чиқарилган: умумий объект – ЖК 2-моддасида қайд этилган шахс, унинг ҳуқуқ ва эркинликларини муҳофаза қилувчи ижтимоий муносабатлар, махсус объект – шахс дахлсизлигини таъминловчи ижтимоий муносабатлар; турдош объект – шахснинг озодлиги, шаъни ва кадр-қимматини муҳофаза қилувчи ижтимоий

муносабатлар; бевосита асосий объекти қийноққа солинган шахснинг жисмоний ва рухий дахлсизлигини ҳимояловчи ижтимоий муносабатлар. Бевосита кўшимча объект – одил судлов тартибини таъминловчи ижтимоий муносабатлар ҳисобланади.

Тадқиқотчи мазкур бобда Жиноят кодексининг 235-моддаси одил судловга қарши қаратилган жиноятлар бобига жойлашган бўлсада, мазкур жиноятнинг хусусияти «Шахснинг озодлиги, шаъни ва кадр-қимматига қарши жиноятлар» бобига тааллуқли деган хулосага келган.

Молдавия Жиноят кодексида қийноққа солиш «Шахснинг озодлиги, шаъни ва кадр-қимматига қарши жиноятлар» бобига киритилган бўлса, Грузия ЖКда қийноққа солиш жинояти «инсон ҳуқуқ ва эркинликларига қарши қаратилган жиноятлар» бобига киритилган. Қирғизистон Республикаси Жиноят кодексида соғлиққа қарши қаратилган жиноятлар бобига киритилган. Франция, Канада жиноят қонунчилигида ҳам қийноққа солиш шахсга қарши қаратилган жиноят сифатида белгиланган.

Жиноят кодексининг 235-моддасига кўра, ушбу жиноятдан жабрланувчи сифатида фақат маъмурий қамоққа олинган шахс, гумон қилинувчи, айбланувчи, судланувчи, маҳкум, гувоҳ, жабрланувчи, жиноят процессининг бошқа иштирокчиси ёхуд уларнинг яқин қариндошлари бўлиши мумкин. Тадқиқотчи томонидан юқоридаги жиноятнинг жабрланувчилар доираси чегараланганлиги исботланган.

ЖК 235-моддасининг биринчи ва иккинчи қисмлари формал таркибли бўлиб, жисмоний, психологик ёки рухий босим ўтказилган вақтдан бошлаб тугалланган ҳисобланади. Ушбу жиноятнинг учинчи қисми моддий таркибли жиноят ҳисобланади. Яъни баданга оғир шикаст етказилишига ёхуд бошқа оғир оқибатларга сабаб бўлиши талаб этилади.

Тадқиқотчи томонидан қийноққа солиш натижасида эҳтиётсизлик оқибатида жабрланувчининг ўлими ҳолати келиб чиқиши мумкинлигидан келиб, Жиноят кодексининг 235-моддаси учинчи қисмига “эҳтиётсизлик оқибатида жабрланувчининг ўлимига сабаб бўлса” жумласини киритиш таклиф этилган.

Объектив томондан ушбу жиноят бевосита қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллаш, шахснинг кадр-қимматини камситувчи муомала ва жазо турларини қўллаш ҳаракатларидан бирини содир этиш орқали амалга оширилади.

Объектив томондан жиноят бевосита кўрқитиш, уриш, дўппослаш, қийнаш, азоб бериш ёки қонунга хилоф бошқа ҳаракатлар воситасида содир этиш натижасида қонунга хилоф равишда жисмоний, психологик ёки рухий таъсир кўрсатилади.

Ушбу жиноят объектив томонининг факультатив белгилари жиноятни оғирлаштирувчи ҳолатларида бевосита назарда тутилганда зарурий белги сифатида қилмишни квалификация қилишда таъсир қилиши асосланган.

Шафқатсизлик қийноққа солишни зўрлик ишлатишнинг бошқа турларидан фарқлаш имконини беради. Инсоннинг қўллари ёки оёқларини боғлаб қўйиш ҳам зўрлик ишлатиш ҳисобланади, бироқ у шафқатсизлик эмас. Айти пайтда қийноққа солишни шафқатсизликнинг бошқа жиноий кўринишларидан, масалан, қийнашдан оқибатига кўра ҳам ажратиш мумкин. Қийнашда юзага келадиган оқибат баданга ўртача оғир ёки оғир шикаст етказилишига сабаб бўлса, қийнаш сифатида квалификация қилинмаслиги асосланган.

Қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллаганлик учун Жиноят кодексининг 17-моддасига мувофиқ 18 ёшга тўлган шахс жавобгарликка тортилиши мумкин. Аммо ЖК 235-моддасида назарда тутилган жиноят субъекти ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган ёки бошқа давлат органи ходими томонидан ёхуд унинг далолатчилигида ёки хабардорлигида ёхуд индамай берган розилиги билан бошқа шахслар томонидан ҳам содир этилиши мумкин.

2018 йилнинг 4 апрель, яъни ЖКнинг 235-моддасига ўзгартириш киритилгунга қадар қийноққа солиш жиноятининг субъекти фақат махсус субъект: суриштирувчи, терговчи, прокурор томонидан ёки ҳуқуқни муҳофаза қилиш органининг, жазони ижро этиш муассасасининг бошқа ходимлари ҳисобланар ва жиноятнинг субъекти ўн саккиз ёш этиб белгиланган эди. Аммо ЖКнинг 235-моддасига киритилган ўзгартириш ва қўшимчалардан сўнг, мазкур жиноятнинг субъекти нафақат ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ёки давлат органи ходимлари балки бошқа шахслар ҳам бўлиши мумкинлиги белгиланиб, жиноятнинг субъектлари доираси кенгайтирилди.

Тадқиқотчи жиноят субъектлари доирасининг кенгайиши ушбу жиноятлар учун субъект ёшининг ҳам қайта кўриб чиқишни тақозо этишини, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган ходими қийноққа солишни ўн саккиз ёшга тўлмаган шахс билан биргаликда содир этганида ўн саккиз ёшга тўлмаган шахсни Жиноят кодексининг 235-моддаси билан жавобгарликка тортиб бўлмаслигини, аммо унинг қилмишида бошқа жиноят таркиби бўлса ва ўша жиноят учун жавобгарликка тортилиши асослаган.

Тадқиқотчининг хулосаларига кўра, қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллашнинг субъекти махсус ёки у билан бирга умумий субъект бўлиши мумкин. Қийноқ натижасида нафақат жисмоний оғрик, балки руҳий ёки психологик азоб етказилиши мумкин. Жисмоний, психологик ва руҳий азоб-уқубатлар ўртасидаги фарқни аниқлаш учун уларнинг оғирлик даражасига кўра суд-тиббий экспертиза билан бир қаторда суд-психиатрик ҳамда суд-психологик экспертизалари ўтказиш керак. Руҳий шикаст даражаси экспертиза орқали аниқлаш имкони бўлганда, квалификацияга таъсир қилувчи ҳолат сифатида баҳоланади.

Диссертациянинг «Қийноққа солишнинг криминологик тавсифи» деб номланган учинчи бобида қийноққа солишнинг сабаблари ва унга имкон берган шарт-шароитлар атрофлича таҳлил қилинган. Жумладан, Ўзбекистон Республикасининг БМТнинг Қийноқларга қарши қўмитасига БМТнинг Қийноқларга солишга ва муомалада бўлиш ва жазолашнинг бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни таҳқирловчи турларига қарши конвенцияси ижроси юзасидан тақдим этилган 4-даврий ҳисоботида 2008-2011 йилларда қийноқ жабрланувчиларининг ўртача ёши 25 ёшдан 45 ёшгача бўлганлиги кўрсатилган. Мазкур рақамлар вояга етмаганлар ва кексаларни қийноқдан жабр кўрмаганлигидан далолат беради. Демак, қийноқ жабрланувчиларини ҳимоялаш, уларни касбга йўналтириш, реабилитациясини мазкур ёш тоифаларидан келиб чиқиб амалга ошириш лозим бўлиши қайд этилган.

Ўзбекистон Республикасининг БМТнинг Қийноқларга қарши қўмитасига тақдим этган 5-даврий маърузасига кўра, судлар томонидан 2014 йилда қийноққа солиш (ЖКнинг 235-моддаси) билан боғлиқ 11 та жиноят иши кўрилиб, 14 нафар шахс озодликни чеклаш жазосига ҳукм қилинган, 2015 йилда 14 та кўрилган жиноят иши бўйича судланган 29 нафар шахснинг 13 таси озодликдан маҳрум қилиш жазосига ҳукм қилинган, 2016 йилда кўрилган 20 та жиноят иши бўйича судланган 21 нафар шахснинг 4 нафари озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган. 2017 йилнинг биринчи чорагида 5 та жиноят иши кўрилиб, 8 нафар шахснинг 4 нафарига озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган.

2017 йил якуни бўйича 13 та жиноят иши бўйича 28 нафар шахснинг 17 нафари озодликдан маҳрум қилиш жазосига ҳукм қилинган. 3 нафари ахлоқ тузатиш ишлари, 2 нафар шахсга озодликни чеклаш жазоси тайинланган.

2018 йилда Жиноят кодексининг 235-моддаси билан айбланган 1 нафар шахсга нисбатан озодликдан маҳрум қилиш жазоси тайинланган.

Қийноққа оид жиноятларни келиб чиқиш сабаблари ва уни содир этиш ҳолатлари таҳлил қилинган суд ҳукмларида қийноққа солиш терговга қадар текширув ва тергов даврида жиноятга иқдорлик ҳақида кўрсатув беришга мажбурлаш, ўзбошимчалик билан жазолаш, кадр-қимматини камситиш мақсадида содир этилганлик ҳолатлари ҳам аниқланди.

Тадқиқотчи томонидан қийноққа солишнинг олдини олиш доир масалалар, Ўзбекистон Республикасининг БМТнинг Қийноққа қарши қўмитасига тақдим этган даврий маърузалари, Инсон ҳуқуқлари бўйича вакил (омбудсман)нинг 2018 йилда жазони ижро этиш муассасалари фаолиятини мониторинг қилиш натижалари таҳлили ўрганилган.

Қийноққа солиш билан боғлиқ жиноятларнинг содир этилишига бир қатор омиллар сабаб бўлади: Масалан, шахснинг психологик ҳолати барқарор эмаслиги, психологик ҳолат барқарорлиги уни зўрлик ишлатиш ва шафқатсиз муносабатда бўлишининг олдини олишга хизмат қилади.

Психологик барқарорликнинг бузилишига эса, иш жараёнидаги юқори босим (масалан, жиноятни узоқ вақт фош этилмаслиги, узоқ вақт дам олмасдан ишлаш, жиноятни фош этмаганлик учун жазоланиш ва бошқалар) таъсир қилиши мумкин. Айбдор шахсга нисбатан нафрат ва уни ўзбошимчалик билан жазолаш, қийноққа солиш жиноятини содир этган шахснинг жиноятни фош этиш, сўроқ қилишнинг самарали усулларидан фойдаланилмаслиги ёки мазкур усуллари билмаслиги, жиноят процесси иштирокчиларининг ҳуқуқларини тан олмаслик ва уларга жиноятчи сифатида баҳо бериш, қонунларни менсимаслик, жазосиз қолиш кайфияти, исботлаш жараёнининг мураккаблиги ва бошқалар.

Тадқиқотчи мазкур бобда ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган ходимлари малакасини ошириш дастурларига инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш, хусусан, қийноққа солганлик учун жавобгарликка оид махсус дарс машғулотлари киритиш, қийноққа солиш билан боғлиқ ҳолатларни оммавий ахборот воситаларида кенг ёритиш, хусусан, журналистларга вақтинча сақлаш, тергов ҳибсхоналари, маъмурий қамоққа олинган шахслар сақланадиган махсус қабулхона, жазони ижро этиш муассасаларидан кўрсатувлар тайёрлаш учун кенг шароитлар яратиш; қийноқ содир этганлик учун жазо чораларини кучайтириш ҳамда мавжуд қонунчиликни такомиллаштириш, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг фуқаролик жамияти институтлари билан ҳамкорлигини кенгайтириш, жазони ижро этиш муассасаларида ахборот-ресурс марказларини ташкил этиш ва маҳкумлар учун интернет орқали таълим порталларидан фойдаланиш имкониятларини яратиш каби хулосаларга келган.

Тадқиқотчи томонидан Жиноят кодексининг инсонпарварлик принципини жазо ва бошқа ҳуқуқий таъсир чоралари қийноқ ҳамда муомала ва жазолашнинг ўта шафқатсиз, инсонийликка зид ёки кадр-қимматини камситиш мақсадини кўзламаслиги ҳақидаги норма билан тўлдириш таклифи билдирилган.

Тадқиқ этилаётган жиноятларнинг олдини олиш чораларини кучайтириш мақсадида қийноққа солганлик учун энг оғир жазо сифатида жазо санкциясини ўн беш йилгача муддатга узайтириш хорижий мамлакатлар қонунчилигидаги жазо санкциялари таҳлили асосида асослантирилган.

Тадқиқотчи қийноқнинг олдини олиш бўйича миллий механизмларни такомиллаштириш мақсадида Инсон ҳуқуқлари бўйича вакил (омбудсман)нинг Котибият тузилмасида Вакилнинг қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллашнинг олдини олиш бўйича фаолиятига кўмаклашувчи сектори томонидан қийноқ ҳолатлари юзасидан тарқатилган ахборотларни текшириш ва тегишли хулосаларни эълон қилиш, вақтинча сақлаш, тергов ҳибсхоналари, маъмурий қамоққа олинган шахслар сақланадиган махсус қабулхона, жазони ижро этиш муассасаларида сақланаётган шахслар билан даврий равишда аноним сўровномалар ўтказиш

амалиётини жорий этиш, жамоатчилик назоратини кучайтириш яхши натижалар беради, деган фикрни илгари сурган.

ХУЛОСА

Қийноққа солишнинг жиноят-ҳуқуқий ва криминологик жиҳатларига бағишланган диссертация тадқиқоти натижасида умумназарий хулосалар, жиноят қонунчилиги нормаларини такомиллаштириш, қонунни қўллаш амалиётини яхшилашга доир таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

1. Тарихда айрим давлатлар томонидан жиноят ишлари кўрилишида, суд жараёнида қийноқдан далилларни тўплаш усули сифатида фойдаланилганлиги, бу эса инсон ҳуқуқларига беписандлик, умуман олганда, инсон ҳуқуқлари ҳақидаги ғоялар ривожланмаганлигидан далолат беради.

2. Инсон ҳуқуқлари бутун дунёда олий қадрият сифатида тан олиниб, уларни асраш ва муҳофаза қилиш бўйича босқичма-босқич халқаро ҳуқуқ нормалари ривожланиб бориши натижасида халқаро ҳуқуқ ва миллий давлатлар қонунчилиги даражасида ҳеч ким қийноққа ёки шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ва жазога дучор этилмаслиги кераклиги мустаҳкамланди.

3. Қийноқ тушунчаси ҳамда инсон кадр-қимматини камситувчи шафқатсиз муомала ва ғайриинсоний жазо турлари бир биридан фарқ қилувчи мустақил тушунчалардир. Жумладан, қийноққа солиш мустақил жиноят бўлса, инсон кадр-қимматини камситувчи шафқатсиз муомала ва ғайриинсоний жазо турларини қўллаш ҳам алоҳида жиноят таркиби ҳисобланади. Бундан ташқари, инсон кадр-қимматини камситувчи шафқатсиз муомала ва ғайриинсоний жазо турлари жиноят содир этиш усули сифатида ҳам намоён бўлади.

4. Қийноққа солиш нафақат жисмоний куч ишлатиш, балки руҳий таъсир кўрсатиш орқали амалга оширилиши натижасида баданга шикаст етказилмаслиги ҳам мумкин (масалан, электр токи, кучли товуш, узоқ муддат уйқудан маҳрум қилиш, кўрқитиш ва ҳ.к. билан қийноққа солиш).

5. «Қийноққа солиш – ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ёки бошқа давлат органи ходими томонидан ёхуд уларнинг индамай берган розилиги билан, хабардорлигида ёхуд далолатчилигида бошқа шахс томонидан ҳар қандай шахсдан ҳуқуқбузарлик содир этганлиги ёхуд бошқа шахс томонидан содир этилган ҳуқуқбузарлик учун иқрорлик кўрсатувини олиш, бирор-бир ахборот олиш, бирор-бир хатти-ҳаракатни содир этиш ёки содир этишдан ўзини тийиш мақсади билан кўрқитиш, камситиш, шунингдек, психологик, жисмоний ёхуд руҳий босим кўрсатиши натижасида шахсга кучли руҳий азоб ёки жисмоний оғриқ етказиш».

6. Зўрлик ишлатиш деганда шахсга унинг хоҳиш-иродасига зид равишда, онгли тарзда, унга ғайриқонуний жисмоний, психологик ёки руҳий зўрлик ўтказиш тушунилади. Руҳий зўрлик инсон руҳиятига

таъсир қилади. Инсоннинг кадр-қимматини камситиш, у билан шафқатсиз муомала қилиш кабилар тушунилади. Психологик зўрлик шахснинг эмоционал ҳолати бузилишига олиб келади, ўз ҳаракатларини англаш ва қарор қабул қилиш эркинлигига таъсир қилади. Масалан, шахсга мунтазам равишда унинг жиноятчи эканлиги такрорланаверади, уни содир этмаган жиноятида содир этганлиги айтилади. Шахс бундай ҳолатда ўзини ҳақиқатда ҳам жиноят содир этганман деб ҳисоблайди. Мазкур ҳолатни психологик зўрлик натижаси дейиш мумкин.

7. Қийноққа солиш жиноятининг асосий объекти қийноққа солинган шахснинг руҳий ва жисмоний дахлсизлиги, соғлиғи, унинг шаъни ва кадр-қимматидир. Факультатив объект одил судлов манфаати ҳисобланади. Қийноққа солиш жиноятининг субъекти нафақат махсус, балки махсус субъект иштирокида умумий субъект ҳам бўлиши мумкин.

8. Қийноқ натижасида етказилган руҳий азоб даражасини аниқлаш учун суд-тиббий экспертиза билан бир қаторда суд-психиатрик ҳамда суд-психологик экспертизалари ўтказиш керак.

9. Қийноққа солиш шахс томонидан одоб-ахлоқ нормасининг бузилиши натижасида юзага келади. Шу сабабли ҳуқуқни муҳофаза қилувчи идоралар ходимларнинг малакасини ошириш масалаларига алоҳида урғу берилиши лозим. Авваламбор, ходимнинг касбий тайёргарлигини ошириш, жиноятчиликка қарши курашда замонавий инфорацион технологиялардан кенг фойдаланиш, ходимларнинг замонавий ҳуқуқий билимга эга бўлишлари таъминланиши лозим.

10. Инсон кадр-қимматини ҳурмат қилиш ва унга риоя этмаслик натижасида жамиятда юз бериши мумкин бўлган салбий ҳолатларни оммавий ахборот воситаларида атрофлича ёритиш ҳамда келажакда бундай ҳолатларнинг юзага келишига имконият яратаётган сабаб ва шароитларни бартараф этиш ҳамда уларнинг олдини олишга қаратилган тадбирларни кенг жамоатчиликка етказиш.

11. Инсон ҳуқуқлари бўйича вакил (омбудсман)нинг Котибият тузилмасида Вакилнинг қийноққа солиш ва бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллашнинг олдини олиш бўйича фаолиятига кўмаклашувчи сектори томонидан қийноқ ҳолатлари юзасидан тарқатилган ахборотларни текшириш ва тегишли хулосаларни эълон қилиш, вақтинча сақлаш, тергов ҳибсхоналари, маъмурий қамоққа олинган шахслар сақланадиган махсус қабулхона, жазони ижро этиш муассасаларида сақланаётган шахслар билан даврий равишда аноним сўровномалар ўтказиш амалиётини жорий этиш.

Ўзбекистон Республикасининг Жиноят кодексини такомиллаштириши бўйича таклифлар

12. Жиноят кодекси 7-моддасининг 1-қисмини қуйидаги таҳрирда баён этиш:

«жазо ва бошқа ҳуқуқий таъсир чоралари қийноқ ҳамда муомала ва жазолашнинг ўта шафқатсиз, инсонийликка зид ёки кадр-қимматини камситиш мақсадини кўзламайди».

**13. Жиноят кодекси 235-моддасини қуйидаги таҳрирда баён этиш:
235-модда. «Қийноққа солиш».**

«Қийноққа солиш – ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ёки бошқа давлат органи ходими томонидан ёхуд уларнинг индамай берган розилиги билан, хабардорлигида ёхуд далолатчилигида бошқа шахс томонидан ҳар қандай шахсдан ҳуқуқбузарлик содир этганлиги ёхуд бошқа шахс томонидан содир этилган ҳуқуқбузарлик учун иқрорлик кўрсатувини олиш, бирор-бир ахборот олиш, бирор бир хатти ҳаракатни содир этиш ёки содир этишдан ўзини тийиш мақсади билан кўрқитиш, камситиш, шунингдек психологик, жисмоний ёхуд руҳий босим кўрсатиши натижасида шахсга кучли руҳий азоб ёки жисмоний оғриқ етказиш».

14. Жиноят кодекси 235-моддасининг 2-қисми «д» бандини қуйидаги таҳрирда баён этиш:

д) кекса шахсга ёки **о**жиз аҳволдаги шахсга, вояга етмаган шахсга ёхуд ҳомиладорлиги айбдорга аён бўлган аёлга нисбатан;

15. Жиноят кодекси 235-моддасининг 3-қисмини қуйидаги таҳрирда баён этиш:

Ушбу модданинг биринчи ва иккинчи қисмида назарда тутилган ҳаракатлар баданга оғир шикаст етказилишига ёхуд бошқа оғир оқибатларга, ёки эҳтиётсизлик оқибатида жабрланувчининг ўлимига сабаб бўлса;

16. Жиноят кодекси 235-моддасининг 3-қисми санкциясини қуйидаги таҳрирда баён этиш:

Муайян ҳуқуқдан маҳрум этиб, етти йилдан ўн беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

17. Жиноят кодексини қуйидаги мазмундаги 235¹-модда билан тўлдириш.

«шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўллаш»

«Ҳуқуқни муҳофаза қилувчи орган ходими ёки бошқа давлат органи ходими томонидан ёки уларнинг далолатчилигида ёки хабардорлигида ёхуд индамай берган розилиги билан бошқа шахслар томонидан шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ёки жазо турларини қўллаб қасддан жисмоний оғриқ ёки руҳий азоб етказиш».

Муайян ҳуқуқдан маҳрум этиб, бир йилдан уч йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади

Ўша ҳаракатлар:

а) ҳаёт ва соғлиқ учун хавфли бўлган зўрликни қўллаган ҳолда ёхуд шундай зўрликни қўллаш таҳдиди билан;

б) миллий, ирқий, диний ёки ижтимоий камситиш замирига асосланган ҳар қандай сабаб бўйича;

в) бир гуруҳ шахслар томонидан;

г) такроран;

д) кекса шахсга ёки ожиз аҳволдаги шахсга, вояга етмаган шахсга ёхуд ҳомиладорлиги айбдорга аён бўлган аёлга нисбатан;

е) икки ёки ундан ортиқ шахсга нисбатан;

ж) ҳаётга ва соғлиққа зарар етказиши мумкин бўлган ашёлар қўлланилиб;

Муайян ҳуқуқдан маҳрум этиб, уч йилдан беш йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

Ушбу модданинг биринчи ёки иккинчи қисмида назарда тутилган ҳаракатлар баданга оғир шикаст етказилишига, бошқа оғир оқибатларга ёхуд эҳтиётсизлик оқибатида жабрланувчининг ўлимига сабаб бўлса, —

Муайян ҳуқуқдан маҳрум этиб, беш йилдан ўн йилгача озодликдан маҳрум қилиш билан жазоланади.

**SCIENTIFIC COUNCIL AWARDING OF THE SCIENTIFIC DEGREES
DSc.27.06.2017.Yu22.01 AT TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW**
TASHKENT STATE UNIVERSITY OF LAW

KARIMOV KHURSHID AKRAMOVICH

**CRIMINAL-LEGAL AND CRIMINOLOGICAL
ASPECTS OF TORTURE**

**12.00.08 – Criminal law. Prevention of offences. Criminology.
Criminal-executive law.**

**DOCTORAL (PhD) DISSERTATION ABSTRACT
ON LEGAL SCIENCES**

Tashkent – 2019

The theme of the doctoral dissertation (PhD) was registered at the Supreme Attestation Commission under the cabinet of Ministers of the Republic of Uzbekistan under number B2017.1 PhD/Yu16.

The dissertation is prepared at Tashkent State University of Law.

The abstract of the dissertation is posted in three languages (Uzbek, English and Russian (summary)) on the website of the Scientific Council (www.tsul.uz/uz-ilmiy-kengash) and Information educational portal "ZiyoNET" (www.ziyo.net).

Supervisor: **Pulatov Bakhtiyor Khalilovich**
Doctor of Science in Law, professor

Official opponents: **Mirzaev Aziz Alisherovich**
Doctor of Science in Law, associate professor

Mukhtorov Nodirjon Ilkhomjonovich
Candidate of Law

Leading organization: **The Academy of the Ministry of Internal Affairs**

The defense of the dissertation will be held on June 14, 2019 at 14:00 at the Session of the Scientific Council DSc.27.06.2017.Yu22.01 at Tashkent State University of Law (Address: 100047, Saylgoh street, 35, Tashkent city. Phone: (99871) 233-66-36; факс: (99871) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

The doctoral dissertation is available at the Information Resource Center of Tashkent State University of Law (registered under № 877). (Address: 100047, Saylgoh street, 35, Tashkent city. Phone: (99871) 233-66-36).

The abstract of the dissertation submitted on May 30, 2019.

(Registry protocol № 1, on May 30, 2019).

N.S. Salaev
Chairman of the Scientific Council for awarding
scientific degrees, Doctor of Science in Law,
Associate Professor

B.T. Musaev
Secretary of the Scientific Council for awarding
scientific degrees, Doctor of Philosophy in Law
(PhD)

G.Z. Tulaganova
Chairwoman of the Scientific Seminar for awarding
scientific degrees, Doctor of Science in Law,
Professor

INTRODUCTION (Abstract of the PhD dissertation)

The actuality and relevance of the dissertation theme. Fulfillment of the obligations undertaken by States in the prevention of torture as well as the need to effectively protect persons from humiliating and degrading treatment is permanently discussed in the world by the international community, including the United Nations. On December 10, 1984, the UN adopted a Convention against torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment. Today 166 countries⁴ participate in the convention and these states report to the UN Committee against Torture every four years on torture prevention. This states that the fight against torture is important for the international community as well as for every country.

A special attention is given to research the following aspects of torture (in the world): to establish criminal liability for torture, to prevent torture, its causes and preconditions, to ensure the safeguard of physical and mental integrity of person by law enforcement and other state bodies, to ensure the proper qualification of crimes related to torture, to strengthen the liability for its commitment, and to enhance the implementation of international standards on prohibition of torture in national legislation.

The constitutional legal framework for the protection of inviolability of the person is established in our country. In addition, a number of measures are taken to ensure the implementation of the constitutional norms on the psychological and physical inviolability of the person (which are the most important human rights), and to determine criminal liability for torture in criminal law. From this point of view, “ensuring the guarantees of the protection of the rights and freedoms of citizens in the activity of courts, law enforcement and other controlling bodies, improvement and liberalization of the criminal and criminal procedure legislation, decriminalization of some criminal offences, humanization of criminal punishments and their execution, strengthening the effectiveness of coordinating the activities of combating corruption and preventing offenses”⁵ is a priority for the development of the judicial system, thus it is significantly subject to research.

The research work serves to some extent to fulfill the related tasks specified in the following legal acts: the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan (1994), the Law of the Republic of Uzbekistan “On the prevention of offences” (2014), the Presidential Decrees “On the Strategy of further development of the Republic of Uzbekistan” (2017), “On additional measures to strengthen the guarantees of citizens’ rights and freedoms in judicial activity”

⁴ <https://treaties.un.org>

⁵ Decree of the President of the Republic of Uzbekistan dated February 7, 2017 “On the Strategy for the Further Development of the Republic of Uzbekistan” No. UP-4947 // Collection of the legislation of the Republic of Uzbekistan, 2017, No. 6, Article 70.

(2017), the State program for the implementation of the Strategy of actions for the five priority areas of the Republic of Uzbekistan for 2017-2021 in the year of “Active Investment and Social Development” (2019), the Presidential Decree “On measures to cardinally improve the system of criminal and criminal procedure legislation” (2018) and other statutory acts.

The connection of the research with the priority directions of the development of science and technology of the republic. This research work is carried out in conformity with the development of science and technology in the Republic of Uzbekistan I. The priority direction of spiritual-moral and cultural development of democratic and legal society, formation of an innovative economy.

Research degree of the problem. In our country, the crime of torture and its prevention issues have not fully been studied as an independent research. Some of its features are studied in the works of G.A.Abdumajidov, M.X.Rustamboev, B.Kh.Pulatov, Z.F.Inogomjonova, R.Kabulov, Q.R.Abdurasulova, N.S.Salaev, B.J.Akhrarov, Z.Kh.Gulyamov, Sh.Berdiev, S.Niyazova, A.Otajonov, J.I.Safarov, F.Tokhirov and others.

The peculiarities of the topic in foreign countries are studied by M.Dgenis, R.Key, E.Bradley, D.Skott (England), S. Riza (USA) K.Jiffar (Great Britain), and P.Tepina (UK).

In CIS countries, Yu.M.Antonyan, R.A.Bazarov, V.G.Bujor, L.D.Gaukhman, I.V.Dvoryanskov, T.Kadysheva, P.Krivoshein, V.N.Kudryavtsev, O.Yu.Mikhaylova, A.B.Naumov, L.V.Serdyuk, Yu.I.Stetsovskiy, A.A.Ter-Akopov, S.Shirinskiy. N.V.Borisenkova, G.Yu.Gladkix, L.K.Lositskaya, R.S.Chabanyan, V.D.Goncharenko conducted research on some aspects of torture.

However, the scientific works of the scientists mentioned above are devoted to the general aspects of the issue, and are not comprehensive in raising the effectiveness of the legal norms on criminal, legal, and criminological aspects of torture. Therefore, a comprehensive study of this issue is of paramount importance.

Linkage of the dissertation theme with the scientific research works of higher institution, where the dissertation is carried out. The theme of the dissertation is included in the research plan of the Tashkent State University of Law and carried out in the framework of priority areas of scientific research on the topic “Problems of improving the Criminal Code and practice of its application”, “Issues of improving the fight against crime under the conditions of globalization”, “Issues of reforming the penal system under the conditions of reforming the judicial-legal sphere and liberalization of criminal law”.

The aim of the research is to develop proposals and recommendations on how to improve the liability for torture and its prevention.

The objectives of the research are:

to develop a definition of torture based on the notion of torture and the

analysis of the theoretical and legal bases of its prohibition as a social danger;
to identify and describe the different aspects of torture from other types of cruel, inhuman or degrading treatment or punishment and the use of violence;
to develop recommendations on improving the liability for torture based on comparative-legal analysis of liability for torture in some foreign countries;
to identify and describe objective and subjective features of torture;
to develop recommendations and proposals to prevent torture, based on the study of the causes and conditions that lead to it.

The object of the research is a system of criminal-legal and criminological relations related to torture.

The subject of the research consists of normative legal acts that regulate the liability for torture, law enforcement practice, legislation and practice of some foreign countries, and conceptual approaches existing in the legal science, scientific and theoretical views and legal categories.

Methods of the research. In the course of the research work methods such as complex study of historical, systemic-structural, comparative-legal, logical, exact sociological, complex analysis of scientific sources, induction and deduction, and statistical data analysis were used.

Scientific novelty of the research is as follows:

justified the necessity to include deprivation of certain rights as an additional punishment besides the main punishment in the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan;

it is justified that the administrative detainee could be the victim of torture;

justified the impermissibility of imposing correctional works as penalty for torture in the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan;

it is justified that torture is inflicted by or at the instigation of or with the consent or acquiescence of a public official or other person acting in an official capacity.

Practical results of the research are the followings:

the research has scientifically substantiated that the concept of torture differs from that of other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment types;

the proposal to establish a separate liability for torture and other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment types has been substantiated on the basis of the norms of international law and legislations of foreign countries;

it is justified that the crime committed by a person related to torture does not require to be qualified additionally with the crimes committed by officials;

based on the fact that torture could be committed by inflicting psychological pain, the proposal to use forensic psychiatric and forensic psychological examinations (in addition to forensic medical examination) for the identification of victims of torture is justified;

it is justified that the curriculum of training courses for law enforcement personnel should include a special course introducing the liability for the crime

of torture, which is expected to give good result in preventing torture.

The reliability of research results. The results of the research are based on international law and national legislation, experience of developed countries, law enforcement practice, sociological research based on questionnaires, interviews and expert evaluation forms, summarized the findings of statistical data and documented. Conclusions, proposals and recommendations have been approved and their results published in leading national and foreign publications. The results obtained have been approved by the competent authorities and put into practice.

Scientific and practical significance of the research results. Proposals developed in the course of the research work will serve as a basis for the proper investigation of related criminal offenses in investigation and judicial practice, and for finding solution to the problems in practice regarding the question. In addition, practical conclusions from the research, suggestions for improvement of the criminal law can be used in legislative process, in making amendments and additions to the Resolution of the Plenum of the Supreme Court of the Republic of Uzbekistan, the practice of law enforcement by the officers of law enforcement agencies and court, in educational process of higher legal education institutions and training courses of law enforcement officers, in preparing the modules of criminal law, criminology, human rights, and other educational literature on the question.

The significance of practical proposals and recommendations developed through the research will be reflected in the improvement of lawmaking, the activity of the subjects of prevention of offenses, and in the use at legal education institutions in the learning process.

Implementation of research results. On the basis of scientific findings obtained from the research on the criminal-legal and criminological aspects of torture:

the proposal to include deprivation of certain rights as an additional punishment in all cases besides the main punishment in the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan is reflected in the sanctions of first and second parts of Article 235 of the Criminal Code. (The Act № 557 of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan dated July 18, 2017, Committee on Legislation and Judicial-legal Issues). Adoption of these proposals will encourage persons, who used torture, to avoid committing such a crime and punish them accordingly;

the proposal that as a victim of torture may be not only the participants of the criminal proceedings, but also the administrative detainee has been taken into account in the introduction of the word “administrative detainee” in the disposition of Article 235 of the Criminal Code. (The Act № 557 of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan dated July 18, 2017, Committee on Legislation and Judicial-legal Issues). Adoption of these proposals will contribute to the expansion and protection of victims of

torture;

the proposal to exclude deprivation of certain rights as punishment from the sanction of the crime of torture in the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan is reflected in the sanctions of first parts of Article 235 of the Criminal Code. (The Act № 557 of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan dated July 18, 2017, Committee on Legislation and Judicial-legal Issues). Adoption of this proposal will result in punishment of persons subjected to torture in proportion to their actions;

the proposal that torture is inflicted by or at the instigation of or with the consent or acquiescence of a public official or other person acting in an official capacity is reflected in the disposition of first parts of Article 235 of the Criminal Code. (The Act № 557 of the Legislative Chamber of the Oliy Majlis of the Republic of Uzbekistan dated July 18, 2017, Committee on Legislation and Judicial-legal Issues). Adoption of these proposals will help to extend the scope of the offenders, in qualification, and to provide adequate punishment for the offence.

Approbation of the research results. The results of the research were discussed at 10 scientific conferences, including 3 international and 7 republican scientific-practical conferences.

Publication of research results. Publication of research results. 26 scientific works has been published on the dissertation topic, including 1 monograph, 15 scientific articles (2 in foreign journals).

The structure and volume of the dissertation. The dissertation consists of introduction, three chapters, a summary, a list of references, and an appendix. The volume of dissertation is 156 pages.

THE MAIN CONTENT OF DISSERTATION

The introduction of the dissertation (annotation of the dissertation) covers the actuality and relevance of the dissertation theme, the connection of the research with the priority directions of the development of science and technology of the republic, comments on foreign scientific literature about the dissertation topic, research degree of the problem, linkage of the dissertation theme with the scientific research works of higher institutions, where the dissertation is carried out, the aim and objectives of the research, the object and subject, methods, scientific novelty and practical results of of the research, the reliability of research results, scientific and practical significance of the research results, implementation of research results, approbation and publication of research results as well as the structure and volume of the dissertation.

In the first chapter of the dissertation titled “**General description of liability for torture**”, the concept of torture has been analyzed as well as the theoretical and legal debate on its prohibition as a socially dangerous act has been studied.

In this chapter, the occurrence of torture and the stages of historical development of its prohibition are covered. In particular, the fact that torture was strengthened by law by states in ancient times, was noted in the research work and the following conclusions were made:

firstly, the collection of evidence was superior to the spiritual and physical inviolability of a person, his dignity;

secondly, effective methods of collecting evidence were not considered in the criminal procedure;

thirdly, the ideas about human rights were not legally consolidated,

fourthly, extracted confession from persons as a result of torture. This way the crime was opened or an innocent person has been brought to justice.

In this chapter, attention is paid to the analysis of norms established in international documents on torture, as well as the requirements for qualification of criminal actions as torture in the norms of international instruments are analyzed.

In addition, the following signs of torture are distinguished in the dissertation: 1) threatening, beating, hitting, use of physical, mental or psychological violence upon an individual by means of torture or by means of other unlawful acts; 2) committed intentionally with the purpose of forcing a person to commit an act of some kind (including extracting information, confession statement on commission of a crime from someone); 3) it can also be committed by an employee of a law enforcement agency or other state body (a special subject) or under their instigation or acquiescence or with their consent by other persons (a general subject).

On the basis of the analysis carried out, the following definition was developed on the concept of torture: “Torture is the act of inflicting severe mental suffering or physical pain upon an individual by an employee of a law enforcement agency or another public authority or with their express consent, instigation or acquiescence by another person to extract a confession from a person who committed crime or (to extract a confession) for the crime committed by another person, to extract information from someone; to inflict strong mental suffering or physical pain upon an individual as a result of intimidation, humiliation, as well as psychological, physical or mental pressure, with the purpose of committing or refraining from committing an act”.

The social need for the abolition of torture and criminalization is reflected in the research work as such:

firstly, as a result of torture, the natural rights of a person, that is, the right to spiritual and physical inviolability were violated, as a result of the extensive development of human rights ideas, countries gradually abolished torture.

secondly, as a result of the act of torture, a crime was opened or an innocent person was brought to liability. And this led to injustice. As a result, the collection of evidence by means of causing physical or mental suffering in the investigation and in the court subsequently led to the creation of norms for

which it was considered unlawful.

In addition, this chapter clarifies the different aspects of torture from cruel, inhuman or degrading treatment and types of punishment, as well as the notion of the use of violence that is commonly used in the fight against crime.

According to the conclusion of the study, from the very first time when torture was applied to the victim, the act of torture causes severe suffering or pain. But “other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment types” do not immediately cause strong pain or suffering at the time of the initial stage. However, intensive continuation of other cruel, inhuman or the degrading treatment and punishment types can be regarded as torture. Long-term lack of food, long-term deprivation of sleep, long-term forcing to listen to loud music, although at first are considered as inhuman cruel treatment, but the nonstop continuation of this act can be regarded as torture.

All kinds of inhuman treatment and punishment bring pain and suffering to the victim. They can not only convey physical pain, but also disrupt the normal functioning of the body, depriving the victim of certain senses during spiritual suffering or limiting his/her natural behavior, can also have a negative effect on the consciousness as a result of the pain or suffering caused. But only torture is characterized by the fact that these consequences are extremely dangerous for the victim. That is, we can say that cruel, contrary to humanity and degrading treatment or a severe form of punishment is recognized as torture. And the use of violence can be understood as a form of use of torture.

In this chapter, the author made a comparative analysis of criminal liability for torture in the legislation of CIS member states and other developed foreign countries.

There it is noted that, according to the Criminal Code, the scope of victims is limited. That is, in Article 235 of the Criminal Code, not only a person brought to administrative detention, a suspect, a defendant, a witness, a victim, other participant of criminal procedure, a convicted person who is serving a sentence, their close relatives, but also persons victims of this crime who are not close relatives, persons who committed administrative offences, persons involved in pre-investigation check can be a victim. Therefore, it is justified to change the wording as “to any person” instead of “person brought to administrative detention, a suspect, a defendant, a witness, a victim, other participant of criminal procedure, a convicted person who is serving a sentence, their close relatives” in the first part of Article 235 of the Criminal Code.

The analysis of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment adopted by the United Nations and legislation of foreign countries shows that the concept of torture differs from the concept of “other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment”. Therefore, it is necessary to call the so-called 235 article of the Criminal Code “Torture”, and change the disposition of the first part of the Article 235 of the Criminal Code - “Other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment”

to “Torture”, as well as to supplement the the Criminal Code with a new article 235¹, which is called “Use of other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment”.

In the second chapter of the dissertation titled “**Legal analysis of torture**”, the object, the objective side, the subject, the subjective side of torture, the circumstances aggravating the punishment, and the issues of qualification were thoroughly analyzed.

In particular, the following conclusions were made on the object of torture: general object - a person mentioned in Article 2 of the Criminal Code, social relations that protects his rights and freedoms, special object - social relations that ensures the inviolability of individual, similar object – social relations that protect the freedom, honor and dignity of individual, direct main object - social relations that protect the physical and mental inviolability of individual. Direct additional object is social relations, which provide a just judicial procedure.

Although Article 235 of the Criminal Code is given in the chapter on Crimes against Justice, but the peculiarity of this crime is attributed to the chapter “Crimes against freedom, honor and dignity of a person”. If the crime of torture in the Moldovan Criminal Code is included in the chapter “Crimes against freedom, honor and dignity of a person”, in the Georgian Criminal Code it is included in the chapter “Crimes against human rights and freedoms”. Criminal Code of the Kyrgyz Republic which entered into force on 1 January 2019, crime of torture is included in the chapter on “Crimes against health”. In the criminal legislations of France, Canada torture is studied as a crime directed against personal integrity.

According to Article 235 of the Criminal Code: as a result of the commission of this crime, it is justified that the victim can only be an administrative imprisoned person, a suspect, an accused, a defendant, a convict, a witness, a victim, other participant of the criminal procedure or their close relatives. It is justified that the scope of victims of torture is limited according to Article 235.

The first and second parts of Article 235 of the criminal code are considered to be of formal content and are considered completed from the time when physical, psychological or mental pressure is exerted. Part 3 of this crime is a crime of material nature, that is, it is required to cause severe injuries to the body or other severe consequences.

Because of committing a crime as a result of carelessness, the death of the victim may occur. Therefore, it is proposed to add (include) in part 3 of Article 235 of the Criminal Code the following wording: if it caused the death of the victim as a result of carelessness.

From the objective side, the crime is committed by using torture or other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment, by committing one of the acts of degrading treatment or punishment on the part of the individual.

From objective side, it is committed by threatening, beating, hitting, use of

physical, mental or psychological violence upon an individual by means of torture or by means of other unlawful acts

Optional (facultative) signs of the object of this crime are the time, place, condition, weapon and means of committing a crime.

Cruelty makes it possible to distinguish torture from other types of use of violence. Tying a person's hands or feet is also considered a use of violence, but it is not cruelty. At the same time, torture can also be distinguished from other criminal manifestations of cruelty, for example, torture by its consequences. It is not qualified as a torture if the result of the torture causes an average severe or severe injury to the body.

The direct main object of the crime of application torture and other cruel, inhuman or degrading treatment and punishment types is social relations that protect the physical and mental inviolability of the tortured person. Direct additional object is social relations, which provide a just judicial procedure.

In accordance with Article 17 of the Criminal Code, a person who has reached 18 years of age may be brought to liability for the crime of torture and using other cruel, inhuman or degrading treatment or punishment types.

However, the subject of the crime, provided for in Article 235 of the Criminal Code, can be an employee of a law enforcement agency or other state body, by or at the instigation of or with the consent or acquiescence of a public official or other person acting in an official capacity.

Until 4 April 2018, before the amendment to Article 235 of the Criminal Code, the subject of the crime of torture was considered only a special subject: an interrogator, an investigator, a prosecutor or other employees of the law enforcement agency, a punishment-enforcement institution. For this reason, the subject of this crime was defined as 18 years old. However, after the amendments and additions to Article 235 of the Criminal Code, it was established that the subject of this crime could be not only employees of law enforcement bodies or state bodies, but also other persons - the scope of the subjects of the crime expanded. The expansion of the scope of the crime subject makes it necessary to revise of the age of the subject for these crimes. That is, when an employee of a law enforcement agency commits a crime of torture together with a person who has not reached the age of 18, a person who has not reached the age of 18 can not be prosecuted under Article 235 of the Criminal Code.

According to the findings of the research work, the subject of the crime of torture and using other cruel, inhuman or degrading treatment and punishment types may be a general subject with the participation of a special subject or a special subject. As a result of torture, not only physical pain, but also mental or psychological suffering can occur. The difference between physical, psychological and mental suffering should be determined, depending on the degree of their severity, by the forensic-medical examination, as well as forensic-psychiatric and forensic-psychological examination. When it is

possible to determine the degree of mental injury by forensic examination, it is assessed as a condition affecting its qualification. Any person can be the victim of torture.

In the third chapter of the dissertation entitled **“The criminological description of torture”**, the causes of torture and the conditions under which it is possible were analyzed in detail. In particular, the 4th periodical report of the Republic of Uzbekistan on the implementation of the UN Convention on the elimination of all forms of torture stated that the average age of torture victims in 2008-2011 was from 25 to 45 years. These figures indicate that there are no victims of torture of minors and elderly people. This means that it is necessary to proceed taking into account the age categories in carrying out social protection of the victims of torture, directing them to the profession, and in the implementation of rehabilitation.

In the 5th periodical report of the Republic of Uzbekistan submitted to the UN anti-torture office, in 11 criminal cases related to torture (Article 235 of the Criminal Code), 14 persons were sentenced to restriction of freedom in 2014, 13 out of 29 persons convicted in the 14 criminal cases in 2015 were sentenced to imprisonment, 4 out of 21 persons convicted in the 20 criminal cases in 2016 were sentenced to imprisonment. In the first quarter of 2017, 4 out of 8 persons convicted in the 5 criminal cases in.

In 2017, 17 out of 28 persons were sentenced to imprisonment in 13 criminal cases, 3 people were sentenced to correctional labor, 2 persons to restriction of freedom.

In 2018, one person, charged with article 235, was sentenced to imprisonment.

As a result of the analysis of the reasons for the origin of torture crimes and the cases of its occurrence, it is found from the judicial sentences that torture was used, in pre-investigation stage, during the investigation, with the aim of extracting confession to the crime, arbitrary punishment, humiliation of dignity.

The researcher studied and analyzed the issues of prevention of torture, and the analysis of the results of monitoring of the activities of the institutions of execution of punishment by the Secretariat structure of the human rights representative (ombudsman) in 2018.

There are a number of factors in the commission of crimes related to torture: for example, the stability of a person's psychological state, and the stability of one's psychological state, prevents him from use of violence and being cruel. As for the violation of psychological stability, high pressure in the process of work (for example, the fact that the crime is not exposed for a long time, work without rest for a long time, punishment for non-disclosure of the crime, etc., can affect). Hatred against the guilty person and punish him arbitrarily, to open the crime against (of) a person who committed the crime of torture, not using or not knowing or use the effective methods of interrogation,

the inability to recognize the rights of the participants in the criminal procedure, to evaluate them as criminals, disregard the laws, staying not punished, complexity of proving and etc.

In this chapter the author came to the conclusions that: in professional development classes of employees of law enforcement agencies should be included a class on protection of human rights, in particular, special classes on the liability for torture; broad coverage should be made in the media of torture cases, in particular, creation of conditions for journalists to prepare TV shows from the detention centers, temporary detention facilities, administrative detention facilities, penitentiary facilities; enhancing penalties for torture and improving existing legislation, enhancing the cooperation of law enforcement agencies with civil society institutions; organization of informational resource centers in the institutions of execution of punishment, as well as to provide opportunity for the detainees to access educational Internet sites.

The author believes that checking the information disseminated on torture by the Sector, in the structure of the Secretariat of the human rights representative (Ombudsman), responsible for assistance in prevention of torture, use of other cruel, inhuman or degrading treatment and punishment types, and publish the relevant conclusions on torture cases and the implementation of conducting anonymous questionnaires with the persons detained in detention centers, temporary detention facilities, administrative detention facilities, penitentiary facilities, with purpose of improving the national mechanisms in prevention of torture will have positive affect and good results.

A proposal was made to supplement the Criminal Code with a norm stating that the principle of humanism does not imply that punishments and other measures of legal influence do not pursue the goal of torture and cruel, contrary to humanity or degrading treatment and punishment.

In order to implement measures to prevent highlighted crimes, it is justified to impose a period of up to 15 years of imprisonment as the most severe punishment for this crime on the basis of analysis of the legislation of foreign countries.

CONCLUSION

As a result of the research, proposals and recommendations on the development of law-enforcement practices have been developed aimed at improving the norms of the Universal conclusions, criminal legislation, as well as the legal and criminological aspects of torture.

1. In history, the state has used torture as a method of collecting evidence in the examination of criminal cases, in the judicial process. This means that human rights were under negligence, in general ideas about human rights were not developed. The discovery of evidence or opening the crime, which could be extracted as a result of the use of torture, was considered superior to the rights of

the victim of torture.

2. Human rights have been recognized all over the world as a supreme value and as a result of the gradual development of norms of international law on their preservation and protection, the rule that no one to be subjected to torture or cruel, inhuman or degrading treatment and punishment has been strengthened at the level of international law and national legislation of countries.

3. The concept of torture and types of cruel treatment and inhuman punishment that degrades human dignity are independent concepts that differ from each other. In particular, if torture is crime with an independent content, the use of cruel treatment and inhuman punishment that degrades human dignity is also considered a crime with separate content. In addition, cruel treatment and inhuman punishment, which degrades human dignity, are also manifested as a separate way of committing a crime.

4. Torture can be done not only by physical impact, but also by mental impact, so as not to injure the body. (for example, electric shock, strong sound, prolonged sleep deprivation, torture with intimidation, etc.).

5. Torture is the act of inflicting severe mental suffering or physical pain upon an individual by an employee of a law enforcement agency or another public authority or with their express consent, instigation or acquiescence by another person to extract a confession from a person who committed crime or (to extract a confession) for the crime committed by another person, to extract information from someone; to inflict strong mental suffering or physical pain upon an individual as a result of intimidation, humiliation, as well as psychological, physical or mental pressure, with the purpose of committing or refraining from committing an act.

6. Use of violence - use of physical, psychological, mental violence towards a person, in a conscious way, against his will. The concept of cruelty is characterized by pain, physical, psychological or mental suffering. Mental violence affects the human psyche. To humiliate a person's dignity is understood as to treat him mercilessly. As a result of psychological violence, a violation of the emotional state of a person affects the realization of one's own actions and he freedom of decision making. For example, a person is regularly told that he is a criminal, he is told that he committed a crime that he did not commit. A person in such a situation considers himself to have committed a crime in reality. This condition can be called the result of psychological violence.

7. The main object of the crime of torture is the mental and physical inviolability, health, honor and dignity of the tortured person. The facultative object is in the interest of Justice. The subject of the crime of torture can be not only a special subject, but also a general subject with the participation of a special subject.

8. The level of mental suffering caused as a result of torture should be

determined by forensic-medical examination, as well as forensic-psychiatric and forensic-psychological examinations.

9. Torture in most cases applied as a result of a violation of the moral norm in a person. For this reason, law enforcement agencies should pay special attention to improving the skills of employees. First of all, it is necessary to increase the professional skills of the employee, extensive use of modern information technologies in the fight against crime, ensure that employees have modern legal knowledge.

10. To provide the general public with comprehensive coverage of the negative situations that may occur in the society as a result of non-observance of human dignity, as well as measures aimed at eliminating and preventing the causes and conditions that create an opportunity for the occurrence of these situations in the future

11. The information disseminated on torture should be checked the by the Sector, in the structure of the Secretariat of the human rights representative (Ombudsman), responsible for assistance in prevention of torture, use of other cruel, inhuman or degrading treatment and punishment types, to publish the relevant conclusions on torture cases and the implementation of conducting anonymous questionnaires with the persons detained in administrative prisons, detention centers;

Proposals for improvement of the Criminal Code of the Republic of Uzbekistan

12. The statement of part 1 of Article 7 in the following edition:

“Punishments and other measures of legal influence do not pursue the goal of torture and cruel, contrary to humanity or degrading treatment and punishment”.

13. The statement of Article 235 in the following edition:

Article 235. “Torture”.

Torture is the act of inflicting severe mental suffering or physical pain upon an individual by an employee of a law enforcement agency or another public authority or with their express consent, instigation or acquiescence by another person to extract a confession from a person who committed crime or (to extract a confession) for the crime committed by another person, to extract information from someone; to inflict strong mental suffering or physical pain upon an individual as a result of intimidation, humiliation, as well as psychological, physical or mental pressure, with the purpose of committing or refraining from committing an act.

14. The statement of part 2 of Article 235, Paragraph “d” in the following edition:

d) in relation to an elderly person or a **person in a state of weakness**, an adult or a woman whose pregnancy is obvious to the culprit;

15. The statement of part 3 of Article 235, in the following edition:

If the actions provided for in the first and second part of this article lead to

severe bodily injury or other severe consequences, or to the death of the victim as a result of negligence,

16. The sanction of part 3 of Article 235 in the following edition:

shall be punished by imprisonment for a term of seven to 15 years with deprivation of certain right

17. Filling the article 235¹ with the following content.

“use of cruel, inhuman or degrading treatment and punishment types”

“Inflicting physical pain or mental suffering by applying cruel, inhuman or degrading treatment or punishment types by an employee of a law enforcement agency or an employee of another public authority, or by other persons under their instigation or acquiescence or with their consent”.

shall be punished by imprisonment for a term of one to three years with deprivation of a certain right

Providing those actions are committed:

a) with the use of violence that is dangerous to life and health, or with the threat of the use of such violence;

b) for any reason based on national, racial, religious or social discrimination;

c) by a group of persons;

d) repeatedly;

e) in relation to an elderly person or a person in a state of weakness, an adult or a woman whose pregnancy is obvious to the culprit;

f) in relation to two or more persons;

g) using items that can cause harm to life and health;

shall be punished by imprisonment for a term of three to five years with deprivation of a certain right.

If the actions provided for in the first and second part of this article lead to severe bodily injury or other severe consequences, or to the death of the victim as a result of negligence, - shall be punished by imprisonment for a term of five to ten years with deprivation of a certain right.

**НАУЧНЫЙ СОВЕТ DSc.27.06.2017.Yu22.01 ПО ПРИСУЖДЕНИЮ
НАУЧНЫХ СТЕПЕНЕЙ ПРИ ТАШКЕНТСКОМ ГОСУДАРСТВЕННОМ
ЮРИДИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ**

**ТАШКЕНТСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

КАРИМОВ ХУРШИД АКРАМОВИЧ

**УГОЛОВНО-ПРАВОВЫЕ И КРИМИНОЛОГИЧЕСКИЕ
АСПЕКТЫ ПЫТОК**

**12.00.08 – Уголовное право. Предупреждение правонарушений. Криминология.
Уголовно-исполнительное право.**

**АВТОРЕФЕРАТ ДОКТОРСКОЙ (PhD) ДИССЕРТАЦИИ
ПО ЮРИДИЧЕСКИМ НАУКАМ**

Ташкент – 2019

Тема докторской диссертации (PhD) зарегистрирована Высшей аттестационной комиссией при Кабинете Министров Республики Узбекистан за номером B2017.1 PhD/Yu16.

Диссертационная работа выполнена в Ташкентском государственном юридическом университете.

Автореферат диссертации размещен на трех языках (узбекском, английском, русском) на веб-сайте Научного совета (www.tsul.uz/uz-ilmiy-kengash) и Информационно-образовательном портале «ZiyoNET» (www.ziyo.net.uz).

Научный руководитель:	Пулатов Бахтиёр Халилович доктор юридических наук, профессор
Официальные оппоненты:	Мирзаев Азиз Алишерович доктор юридических наук, доцент Мухторов Нодиржон Илхомжонович кандидат юридических наук
Ведущая организация:	Академия Министерства внутренних дел Республики Узбекистан

Защита диссертации состоится 14 июня 2019 года в 14:00 на заседании Научного совета DSc.27.06.2017.Yu22.01 при Ташкентском государственном юридическом университете (Адрес: 100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, 35. Тел.: (99871) 233-66-36; факс: (99871) 233-37-48; e-mail: info@tsul.uz).

С докторской диссертацией можно ознакомиться в Информационно-ресурсном центре Ташкентского государственного юридического университета (зарегистрировано за № 877). (Адрес: 100047, г. Ташкент, ул. А.Темур, 13. Тел.: (99871) 233-66-36).

Автореферат диссертации разослан «30» мая 2019 года.

(протокол реестра № 1 от «30» мая 2019 года).

Н.С.Салаев
Председатель Научного совета по
присуждению ученых степеней, доктор
юридических наук, доцент

Б.Т.Мусаев
Секретарь Научного совета по присуждению
ученых степеней, доктор философии (PhD)
юридических наук

Г.З.Тулаганова
Председатель Научного семинара при Научном
совете по присуждению ученых степеней,
доктор юридических наук, профессор

ВВЕДЕНИЕ (Аннотация докторской диссертации)

Целью исследования является изучение уголовно-правовых и криминологических аспектов пыток, разработка предложений и рекомендаций по усилению ответственности за пытки, совершенствование предупреждения данного преступления.

Объектом исследования является система уголовно-правовых и криминологических отношений, связанных с применением пыток.

Научная новизна исследования состоит в следующем:

обоснована необходимость внесения в Уголовный кодекс Республики Узбекистан, наряду с основным наказанием за применение пыток, дополнительного наказания в виде лишения определенного права;

доказано, что лицо, подвергнутое административному аресту, может являться жертвой применения пыток;

обоснована нецелесообразность определения в Уголовном кодексе Республики Узбекистан меры наказания в виде исправительных работ за применение пыток;

обосновано совершение сотрудником правоохранительного или другого государственного органа либо по его подстрекательству или с его ведома либо с его молчаливого согласия иными лицами.

Внедрение результатов исследования. На основе научных результатов исследования уголовно-правовых и криминологических аспектов применения пыток осуществлено следующее:

предложение о внесении в Уголовный кодекс дополнительного наказания в виде лишения определенного права было учтено при дополнении санкции частей первой и второй статьи 235 Уголовного кодекса (справка № 557 от 18 июля 2018 года Комитета по законодательству и судебно-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан). Принятие указанных предложений послужит предотвращению повторного совершения подобного преступления лицами, осужденными за применение пыток;

предложение касательно вероятности применения пыток, как к участникам уголовного процесса, так и к лицам, подвергнутым административному аресту было учтено при дополнении в диспозицию статьи 235 Уголовного кодекса (справка № 557 от 18 июля 2018 года Комитета по законодательству и судебно-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан). Принятие данных предложений послужит эффективной защите прав жертв пыток;

предложение касательно вероятности совершения пыток сотрудником правоохранительного или другого государственного органа либо по его подстрекательству, или с его ведома либо с его молчаливого согласия иными лицами учтено при внесении дополнений в диспозицию статьи 235 Уголовного кодекса (справка № 557 от 18 июля 2018 года Комитета по законодательству и судебно-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан). Принятие данных предложений

послужит правильной квалификации деяний виновных в применении пыток;
предложение о нецелесообразности определения меры наказания в виде исправительных работ за применение пыток учтено при исключении из санкции части первой статьи 235 Уголовного кодекса Республики Узбекистан данной меры наказания (справка № 557 от 18 июля 2018 года Комитета по законодательству и судебно-правовым вопросам Законодательной палаты Олий Мажлиса Республики Узбекистан). Принятие данных предложений послужит назначению справедливого наказания лицам, привлеченных к ответственности за применение пыток.

Объем и структура диссертации. Структура диссертации состоит из введения, трех глав, заключения, списка использованной литературы и приложений. Объем диссертации составляет 156 страниц.

ЭЪЛОН ҚИЛИНГАН ИШЛАР РЎЙХАТИ
СПИСОК ОПУБЛИКОВАННЫХ РАБОТ
LIST OF PUBLISHED WORKS

I бўлим (I част; I part)

1. Каримов.Х.А. Қийноқнинг жиноят-хуқуқий ва криминологик жиҳатлари. Монография. – Тошкент: “Шарқ” нашриёт-матбаа акциядорлик компанияси бош таҳририяти, 2011. – 107 б.

2. Каримов Х.А. Қийноқ ва унинг ижтимоий хавфлилиги. // Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Олий ўқув курслари Ахборотномаси. Илмий-амалий нашр. – 2010. – № 3. – Б.59–62 (12.00.00; №11)

3. Каримов Х.А. Миллий қонунчиликда қийноққа солганлик учун жавобгарлик. // ТДЮИ Ахборотномаси. Илмий-назарий нашр. – 2010. – №4. – Б. 109–111. (12.00.00; №15)

4. Каримов Х.А. Шахсий ҳуқуқ ва эркинликларнинг конституциявий кафолатлари. // ТДЮИ Ахборотномаси. Илмий-назарий нашр. – 2010. – №6. – Б.37–39. (12.00.00; №15)

5. Каримов Х.А. Халқаро ҳуқуқда қийноққа солганлик учун жавобгарлик. // Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Олий ўқув курслари Ахборотномаси. Илмий-амалий нашр. – 2011. – № (3). – Б. 68–70. (12.00.00; №11)

6. Каримов Х.А. Права человека – высшая ценность. // Ўзбекистонда ижтимоий фанлар. – 2011. – №(3). – Б. 50-55.

7. Каримов Х.А. Қийноқнинг криминологик жиҳатлари. // Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили. Илмий-таҳлилий журнал. – 2012. – №(1). – Б. 51–53. (12.00.00; №9)

8. Каримов Х.А. Шахс ҳуқуқлари дахлсизлигини конституциявий кафолатлари. // Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Олий ўқув курслари Ахборотномаси. Ҳуқуқий-илмий-амалий нашр. – 2014. – № 4(20). – Б. 68–70. (12.00.00; №11)

9. Каримов Х.А. Жиноят қонунчилигида инсонпарварлик принципининг моҳияти // Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Олий ўқув курслари Ахборотномаси. Илмий-амалий нашр. – 2016. – № 1. (12.00.00; №11)

10. Каримов Х.А. Қийноқнинг ижтимоий хавфли қилмиш сифатида тақиқланишининг халқаро-хуқуқий асослари. // Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили. – 2016. №1(12.00.00; №9)

11. Каримов Х.А. Қийноққа солганлик учун жавобгарликнинг ҳуқуқий асосларини такомиллаштириш: қиёсий-хуқуқий таҳлил. // Ўзбекистон қонунчилиги таҳлили. – 2016. – №(4). – Б. 77-80. (12.00.00; №9)

12. Каримов Х.А. Айрим МДХ давлатлари қонунчилигида қийноққа солганлик учун жиноий жавобгарлик. // Ҳуқуқий тадқиқотлар журнали. – 2017. – № 9. (12.00.00; №19)

13. Karimov KH.A. Criminal responsibility for the use of torture some of countries CIS. // International Journal of Law. India, 2016. RJIF 5.12.

– P. 71-73. (Impact Factor № 15)

14. Karimov KH.A. The essence of the Principle of Humanism in Penal code of the Republic of Uzbekistan. // International Journal of Research. 2016, P. 873 - 876. (Impact Factor № 15).

15. Каримов Х.А. Жиноятда иштирок этганлик учун жавобгарликнинг айрим масалалари. // Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратурасининг Олий ўқув курслари Ахборотномаси. Илмий-амалий нашр. – 2017. – № 2 (30). (12.00.00; №11)

16. Каримов Х.А. Жиноятларни квалификация қилишда жиноят субъекти мезонларининг аҳамияти. // Юридик фанлар Ахборотномаси. Илмий-амалий ҳуқуқий журнал. – 2018/№2. (12.00.00; №20)

17. Каримов Х.А. Международные и национальные правовые основы неприкосновенности личности. // Инсон ҳуқуқлари ва манфаатларининг ишончли ҳимоясини таъминлаш – қонун ижодкорлиги ва ҳуқуқни қўллаш амалиётининг муҳим йўналиши. Ички ишлар академиясида ташкил этилган халқаро конференция материаллари тўплами. – Истанбул, Туркия, 2015. – Б. 274-275.

18. Каримов Х.А. Уголовная ответственность за применение пыток: сравнительный анализ. // International Conference. «Science, research, development. Philology, Sociology and Culturology». – Berlin, Germany. Халқаро конференция материаллари тўплами. 2018 йил 31 май.

19. Каримов Х.А. Қийноқнинг тақиқланишининг конституциявий асослари. // Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси – изчил демократик ислоҳотлар асоси. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганлигининг 18 йиллиги муносабати билан илмий-амалий конференция материаллари. – Тошкент: ТДЮИ, 2010. – №2. – Б. 44–48.

20. Каримов Х.А. Қийноққа оид жиноятларни квалификация қилишнинг айрим масалалари. // Одил судловнинг коррупцияга қарши курашдаги роли ва аҳамияти. Республика илмий-амалий конференция материаллари тўплами № 1. – Тошкент: ТДЮУ, 2015.

II бўлим (II част; II part)

21. Каримов Х.А. Қийноқни тақиқланиши ҳамда уни қўллаганлик учун жавобгарлик. // Қийноққа солиш, бошқа шафқатсиз, ғайриинсоний ёки кадр-қимматни камситувчи муомала ҳамда жазо турларини қўлланганлик учун жавобгарлик. Илмий-амалий конференция материаллари. – Фарғона, 2010. – Б. 101–107.

22. Каримов Х.А. Демократик ислоҳотлар шароитида жиноят қонуни нормаларини такомиллаштириш масалалари. // Ҳуқуқшунос кадрлар тайёрлаш ва ҳуқуқшунослик фанларини ривожлантиришнинг долзарб муаммолари. Конференция материаллари тўплами. – Тошкент: ТДЮИ, 2011. – Б. 229–232.

23. Каримов Х.А. Шахс дахлсизлигининг ҳуқуқий кафолатлари. // Жиноятчилик, норкобизнес ҳамда терроризмга қарши кураш шароитларида

инсон ҳуқуқларини таъминлаш масалалари. Илмий-амалий мақолалар тўплами. – Тошкент, 2011. – Б. 39–44.

24. Каримов Х.А. Қийноқнинг жиноий ҳуқуқий тавсифи. // Фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқлар тўғрисидаги халқаро пакт қоидаларини миллий қонунчиликка татбиқ қилиш масалалари. Илмий-амалий конференция материаллари тўплами. – Термиз, 2011. – Б.67–71.

25. Каримов Х.А. Роль правового воспитания в борьбе с преступностью. // Сборник II Международной научно-практической конференции «Научно-технический прогресс: актуальные и перспективные направления будущего» 08.04. 2016 г Кемерово.

26. Каримов Х.А. Айрим хорижий мамлакатларда қийноққа солганлик учун жавобгарликнинг умумий тавсифи. // Суриштирув институти такомиллаштирилишининг ҳуқуқий жиҳатлари. Илмий-амалий мақолалар тўплами. – Тошкент: Бош прокуратура Академияси, 2018.

Автореферат “Юридик фанлар ахборотномаси” журнали тахририятида
тахрирдан ўтказилди (30.05.2019 йил).

Босишга рухсат этилди: 30.05.2019
Бичими: 60x84 1/8 «Times New Roman»
гарнитурада рақамли босма усулда босилди.
Шартли босма табағи 4. Адади: 100. Буюртма: № 31

100060, Тошкент, Я. Ғуломов кўчаси, 74.

«TOP IMAGE MEDIA»
босмаҳонасида чоп этилди.